

УДК 613:372

Сорочинська О. А.

ФОРМУВАННЯ ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті проведено аналіз науково-педагогічних джерел, в яких розглядається проблема дослідження структури професійної компетентності працівника дошкільного навчального закладу. Окреслено основні напрямки формування валеологічної компетентності майбутніх працівників дошкільної освіти у процесі фахової підготовки. Розкрито особливості методів, форм та засобів педагогічного впливу, які сприяють підготовці компетентного фахівця.

Ключові слова: професійна компетентність, валеологічна компетентність, компоненти валеологічної компетентності, вихователь дошкільного закладу.

Вагома роль у процесі розвитку і становлення підростаючого покоління належить працівникам дошкільних закладів, а саме: вихователям, методистам, психологам, медичним працівникам та ін.. Найтісніший контакт дітей у дошкільному закладі відбувається з вихователем, тому саме він повинен володіти значним багажем професійних фахових знань, умінь і навичок.

У зв'язку з цим, зміст професійної підготовки вихователів дошкільних закладів освіти повинен орієнтуватися на створення умов для повноцінного, всебічного розвитку студента, формування і підвищення мотивації збереження та покращення здоров'я дошкільників.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми професійної підготовки майбутніх працівників освіти присвячено багато досліджень вітчизняних і зарубіжних авторів. Теоретичні та методичні основи даної проблеми знайшли відображення у працях С.Ф. Русової, В.О. Сухомлинського, К.Д. Ушинського. Велику увагу цьому питанню приділяли сучасні вчені-педагоги і психологи, а саме: А.М. Алексюк, Л.В. Артемова, І.А. Зязюн, О.Я. Савченко, В.О. Сластьонін та ін..

Проблема формування валеологічної компетентності знайшла своє відображення у працях В. Бобрицької, Т., Бойченко, Т. Книш, В. Нестеренко та ін.

Не зважаючи на значну кількість досліджень із даного питання, проблема валеологічної підготовки майбутніх вихователів дошкільного навчального закладу до формування і збереження здоров'я дітей знаходиться на достатньо низькому рівні. Даний факт проявляється у низькій валеологічній культурі вихователя, невмінні організувати роботу з дітьми у групі, а особливо з дітьми різної категорії в режимі здоров'язберігаючих технологій, створювати сприятливі педагогічні умови для збереження і зміцнення здоров'я дошкільників, незнанні вікових психолого-фізіологічних особливостей дітей.

У зв'язку з цим **метою нашої роботи** є окреслити основні напрямки формування валеологічної компетентності майбутніх працівників дошкільної освіти у процесі фахової підготовки. Розкрити особливості методів, форм та засобів педагогічного впливу, які сприяють підготовці компетентного фахівця.

Результати дослідження. На сьогоднішній день не має однозначного тлумачення поняття "валеологічна компетентність". Так під поняття *валеологічна компетентність* С. М. Симоненко розуміє сукупність валеологічних знань (валеологічну інформованість) і вмій грамотно застосовувати їх у практиці (валеограмотність) [3, с. 56].

У дисертаційному дослідженні О.Б. Дворнікової, *валеологічна компетентність* розглядається як здатність володіти сумою валеологічних знань із науково обґрунтованими фактами; ідей; понять накопичених людством у галузі збереження здоров'я; наявність практичних умінь і навичок здоров'язбереження; встановлювати зв'язки між валеологічними знаннями і практичними діями у професійній діяльності на основі сформованих ціннісних орієнтацій на підтримку і зміцнення здоров'я, як власного, так і здоров'я дітей [2, с. 11].

У свою чергу *валеологічну компетентність педагога* О.М. Бондаренко розглядає як складову життєвої компетентності, яка проявляється в знаннях, цінностях і мотивах, валеологічній позиції, діяльності щодо оздоровлення себе і своїх вихованців. Науковець переконана, що валеологічна компетентність формується на основі позитивного ставлення до здорового способу життя, характеризується активною і свідомою пропагандивно-просвітницькою діяльністю, спрямованою на передачу знань, прищеплення умінь і навичок раціональної організації життєдіяльності, здатністю нести особисту соціальну та правову відповідальність за прийняті рішення щодо вибору стратегії поведінки у суспільстві стосовно збереження свого здоров'я та здоров'я інших [1, с. 25].

На наш погляд *валеологічна компетентність педагога* є інтегрованим поняттям, яке включає систему валеологічних знань, умінь, навичок, психологічних властивостей особистості (мотиваційні, емоційні, інтелектуальні, рефлексивні, регулятивні та ін.), міжособистісних відносини, переживань, особистісного та професійного досвіду.

Погіршення стану здоров'я населення свідчать, що здоровий спосіб життя для більшості людей не становить життєвої цінності, тому що вони в недостатній мірі розуміють даний феномен. А погіршення стану здоров'я дітей свідчить про незадовільний стан підготовки студентів, майбутніх працівників дошкільних установ і як наслідок низький рівень валеологічної компетентності вихователів.

Нами було проведення опитування студентів 1-го курсу ННІ педагогіки ЖДУ імені Івана Франка спеціальності "Дошкільна освіта". Їм було запропоновано відповісти на такі запитання: Що ви розумієте під поняття "здоров'я"? Які фактори визначають здоровий спосіб життя? Яким чином у вашій сім'ї відбувається формування елементів здорового способу життя?

Аналізуючи результати опитування студентів ми дійшли висновку, що в більшості (49% опитуваних) під поняттям "здоров'я" розуміють відсутність болю і фізичних вад організму. Деякі (27%), зазначили відсутність психологічних захворювань, 24% респондентів відмітили рівень інтелектуального здоров'я людини, і жоден із батьків не згадав про духовну сторону здоров'я.

На питання "Які фактори визначають здоровий спосіб життя?" 54% студентів відповіли – відсутність шкідливих звичок, 24% – загартування організму, 12% – збалансоване харчування, 9% – достатній руховий режим, 1% – дотримання правил особистої гігієни.

Результати відповіді на питання "Яким чином у вашій сім'ї відбувається формування елементів здорового способу життя?" засвідчили, що 43% студентів залучаються до методів загартування і проводять активний сімейний відпочинок, 29% – прослуховують бесіди з основ правильного харчування і не купують шкідливі продукти харчування, 17% – відвідують різноманітні спортивні секції і гуртки, 11% – не дали конкретної відповіді. Отже, анкетування засвідчило, що значна частина студентів не має достатньої інформації про сутність здоров'я, здорового способу життя і факторів, які їх визначають.

Для належної підготовки до роботи вихователем ДНЗ і збереження здоров'я дітей студенти вважають необхідним посилити теоретичний і практичний аспекти цього напрямку професійної діяльності під час їх навчання у ВНЗ шляхом читання лекцій і проведення семінарів із даних питань та проведення різноманітних тренінгів, зустрічей з фахівцями у цій галузі, конкурсів, де вони зможуть на практиці опанувати методикою організації та проведення цієї роботи з дітьми дошкільного віку.

Ознайомлення з усіма цими та іншими питання відбувається під час професійної підготовки студентів, а саме під час вивчення курсу "Вікова фізіологія і валеологія". Даний курс розрахований на 9 кредитів обсягом 270 годин, з яких 48 год. лекції, 78 год. лабораторні заняття, 144 год. самостійно-індивідуальною робота студентів.

Основна мета вивчення студентами зазначеного курсу полягає в засвоєнні теоретичних і практичних основ будови і функціонування дитячого організму в період його росту і розвитку; опануванні знань, умінь і навичок раціонально, фізіологічно обґрунтовано будувати навчально-виховний процес із урахуванням вікових особливостей організму в різні вікові періоди, а також озброєнні майбутнього вихователя практичними знаннями дотримання гігієнічних вимог навчального процесу та знаннями формування навичок здорового способу життя, зміцнення і збереження здоров'я дітей дошкільного віку. З метою покращення рівня навчально-методичного забезпечення, і підвищення ефективності підготовки майбутніх працівників дошкільної освіти розроблено навчально-методичний комплекс який включає: програму курсу, робочу програму, інструкції до лекцій, методичні рекомендації з самостійної роботи студентів, пакети модульних контрольних робіт, завдання тестового контролю, перелік питань до екзамену і заліку, список рекомендованої літератури.

Для ознайомлення студентів із навчальним матеріалом ми використали *лекцію-бесіду* ("діалог із аудиторією"), яка забезпечує безпосередній контакт викладача з студентською аудиторією та дозволяє у достатньо короткий проміжок часу, у доступній формі викласти сутність певної проблеми, звернути увагу на найбільш важливі питання теми. Тому ми пропонуємо проводити лекційні заняття на теми: "Загальні закономірності росту і розвитку дітей і підлітків", "Вища нервова діяльність людини", "Валеологічні вимоги до навчально-виховного процесу у ДНЗ" та ін.

Окрім цього для оптимізації навчального процесу, підвищення якості знань студентів та належної їх підготовки до здоров'яформуючої і здоров'язбережувальної роботи з дошкільниками та формування валеологічної компетентності нами розроблено робочий зошит для лабораторних занять, у якому подано детальні інструкції до кожного заняття. Програмою передбачено проведення 38 лабораторних занять протягом I-II навчальних семестрів.

До кожного заняття поставлено мету, запропоновано обладнання, визначено перелік базових понять, передбачено завдання до теоретичної та практичної частин, завдання та запитання для самоаналізу та самопідготовки. Також до кожної теми заняття передбачено низку тестових завдань.

Проведення лабораторних занять є більш вагомим у процесі формування валеологічної компетентності майбутніх вихователів, тому що відбувається більш тісний та індивідуальний контакт між викладачем та студентами, що дозволяє більш об'єктивно оцінювати рівень навчальних досягнень останніх. Окрім цього організація лабораторних занять передбачає не лише контроль засвоєних знань, але й формування вміння аналізувати та знаходити взаємозв'язки між різними процесами і явищами в людському організмі, самостійно знаходити відповіді на поставленні проблемні завдання. Проведення лабораторних занять сприяє забезпеченню розвитку творчого професійного мислення, колективному творчому обговоренню найбільш складних питань навчального курсу, пізнавальної мотивації й професійного використання знань у навчальних умовах.

Ефективність процесу підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти залежить від використання активних методів, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, ініціативи і творчості. Серед традиційних методів варто застосовувати бесіди, спостереження, наведення прикладу, контролю і самоконтролю. З нетрадиційних позитивний результат дають інтерактивні методи, а саме "Мозковий штурм", "Мікрофон".

Ефективним методом колективного обговорення, пошуку рішень у процесі спільного висловлення думок є "*Мозковий штурм*". Даний метод дозволяє за відносно короткий час запропонувати значну кількість варіантів відповідей на запитання. Як приклад для обговорення студентами пропонуємо тему

"Хвороби ХХІ ст.". Викладач називає тему дискусії та запрошує студентів до участі у її обговоренні шляхом вільного висловлення своїх думок та ідей. Учасники "штурму" записують на дошці (аркуші паперу) якомога більше ідей (навіть ті, які можуть суперечити загальноприйнятій думці) щодо розв'язання висунутої проблеми. Після припинення подання ідей, їх групують, аналізують, розглядають детальніше та обирають ті, що, на думку учасників взаємодії, допоможуть знайти вирішення поставленої проблеми.

Інтерактивна технологія "Мікрофон" надає можливість кожному суб'єкту стисло висловлюватися, відповідаючи на запитання чи виражаючи певну думку або позицію. Дана технологія дозволяє перевірити обсяг та глибину отриманих знань. З метою організації і проведення технології "Мікрофон" обирається тема для обговорення (факт або явище з вивченого матеріалу, або, навпаки, тема, яка ще не розглядалася на заняттях). Студентам пропонується висловити свою точку зору щодо даної проблеми. По класу пускається предмет, котрий імітує мікрофон. Кожний, хто отримав "символічний" мікрофон, чітко та лаконічно (0,5-1 хв.) викладає свою думку та висновок, які не коментуються та не оцінюються іншими. Наприклад "Причини неадекватної поведінки у дошкільників".

Під час проведення лабораторного заняття на тему "Дихання" студентам запропоновано розв'язати декілька *проблемних ситуацій*, а саме: "Що є причиною частих захворювань у дітей на отит", "Чому людина може прожити без їжі кілька тижнів, без води – кілька днів, а без повітря вмирає через кілька хвилин?", "Якось до лікаря було доставлено людину. Її грудна клітка була пробита з двох боків. Легені при цьому залишалися неушкодженими. Через деякий час хворий помер від задухи. Чому так сталося?", "Перш ніж пірнути у воду, треба набрати у легені якомога більше повітря або зробити ряд швидких і глибоких вдихів. В якому разі людина довше протримається під водою?". Темою лабораторного заняття "Обмін речовин та енергії. Основи раціонального харчування" передбачено вирішення наступних проблемних ситуацій: "Після спільної вечері сім'ї у наймолодшого її члена, 3-річного Данилка, виникли симптоми отруєння. У чому причина?", "Чим обумовлене зведення до мінімуму у харчовому раціоні дошкільників жирних продуктів харчування".

Розв'язання таких проблемних ситуацій сприяє розумінню, усвідомленню студентами корисності знань із вікової фізіології та розуміння значущості для збереження здоров'я дітей. Також використання таких завдань сприяє формуванню вибіркового використання набутих навичок, знань і вмінь.

Висновки. Отже майбутні вихователя дошкільних закладів ще під час навчання у Вузі повинні усвідомити, що вирішення проблеми збереження і зміцнення здоров'я дошкільників залежить не тільки від їх батьків і побутово-економічних умов сім'ї, але і від рівня валеологічної компетентності вихователя. А цьому значною мірою сприяє викладання у процесі фахової підготовки курсу "Вікова фізіологія і валеологія" та застосування різних форм і методів навчально-виховної роботи.

Використані джерела

1. Бондаренко О.М. Використання інтерактивних методів навчання при формуванні валеологічної компетентності студентів педагогічних університетів. [електронний ресурс] режим доступу: <http://science.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/13/2014/06/>
2. Дворникова О.Б. Формирование валеологической компетентности у студентов педагогического колледжа в процессе предметной подготовки Автореф. дисс.канд.пед.наук.: 13.00.08 – Екатеринбург, 2005. – 179 с.
3. Симоненко С.М. Содержание и способы формирования валеологической культуры будущего учителя в вузовской профессиональной подготовке: Дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01 – Уссурийск, 2002. – 192 с.

Sorochynska O.

THE FORMATION OF VALEOLOGICAL COMPETENCE OF FUTURE WORKERS OF PRESCHOOL EDUCATION IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

The analysis of scientific pedagogical sources where the problem of studying the structure of professional competence of the worker at pre school is analysed in the article. The definition of "valeological competence of the teacher" is specified and updated. The theoretical aspects of the content, goal, tasks of training of future workers of preschool educational institutions to the formation of skills of a healthy lifestyle of preschool children and the preservation and strengthening of health of children of preschool age are examined. The basic directions of formation of valeological competence of future workers of preschool education in the process of professional training are described. The level of knowledge of students of Educational-scientific Institute of pedagogy of the specialty "Preschool education" on the essence of the concepts "health", "healthy lifestyle" and the factors are analyzed. The experience of formation of valeological competence of future workers of preschool institutions on the basis of Educational-scientific Institute of pedagogy of Zhytomyr state University named after Ivan Franko is revealed. Personal structuring the educational-methodical complex of the discipline "physiology of Age and valeology" for students of specialty 6.010101 "Preschool education" are characterized. The advantages of applying in the educational process of training of future specialists of preschool education, interactive teaching methods, namely Brainstorming, "Microphone" are justified and described. Examples of the types of organizations that work with students in the educational process are setted.

Key words: professional competence, valeological competence, components of valeological competence, valeology, healthy lifestyle, preschool teacher.

Стаття надійшла до редакції 21.01.2016